

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Рада молодих учених та спеціалістів

І С Т О Р І О Г Р А Ф І Я

Матеріали Сімнадцятої наукової конференції
викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

Одеса
2022

УДК 300.3+301+930.1; 911.3 (477.74).

Історіосфера. Матеріали Сімнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Ун-т Ушинського, 8–9 квітня 2022 р. — 93 с.

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*

Протокол № 8 від 24 березня 2022 р.

ISBN 966-7965-01-5

© Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

Позиція авторів може не співпадати з думкою редакційної колегії.

Відповідальний редактор —
д. філос. н., проф. **Ю. А. Добролюбська**

Редакційна колегія:

- д. філос. н., проф. **Є. Р. Борінштейн** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **А. О. Добролюбський** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **С. В. Іванова** (Інститут археології НАН України);
д. іст. н., доц. **А. В. Красножон** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. Є. Ліхачова** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **В. В. Окорокова** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **В. А. Савченко** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **З. М. Атаманюк** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. М. Присяжнюк** (Ун-т Ушинського).

б передати свою владу. Такою людиною став Великий візир — Кепрюлю Мехмед-паша, який прийняв владу в свої руки і започаткував династію Великих візирів Кепрюлю [3, с. 43].

Отже, інститут султанської влади протягом XVI–XVII століть зазнав багато суцільних змін. Пройшовши довгий шлях від абсолютної влади до регентства, що призвело до ослаблення імперії в політичному і економічному значенні. Султани почали все більше відсторонюватись від управління державою і весь свій час проводили в гаремі. Можна сказати, що «Жіночий султанат» мав великий вплив на владу султанів. Хоч з однієї сторони цей феномен і посприяв падінню імперії, завдяки якому була підірвана влада султанів. Але скоріш за все, це був вихід, завдяки якому жінкам, що керували державою, вдалося зберегти імперію від її розпаду і не допустити зміни правлячої династії.

1. Ибрагимбейли Х. М., Рашба Н. С. Османская империя в первой четверти XVII века: сборник документов и материалов. Москва : Наука, 1984. 216 с.
2. Иналджи Х. Кёсем — регент при малолетнем султани. URL: <https://wonderfulturkey.wordpress.com/2021/06/28/kosem-regent-pri-maloletnem-sultane/>
3. Малоземов С. И., Денисов Д. Э., Совинова В. А. Женский султанат как феномен развития Османского государства XVI–XVII вв. Саранск: Контенус, 2021. № 2. С. 34–42.
4. Петросян Ю. А. Османская империя: могущество и гибель. Исторические очерки. Москва : Наука, 1990. 280 с.
5. Хитцель Ф. Османская империя. Москва : Вече, 2006. 384 с.
6. Шутко О. Є. Османська держава: від «кризи правління» до «Другої імперії». URL: <https://zn.ua/ukr/HISTORY/osmanska-derzhava-vid-krizi-pravlinnya-do-drugoyi-imperiyi-.html>

Добролюбська Ю. А.

Ежен Ізабе — найяскравіший французький колорист XIX століття

Трохи сумна іронія в тому, що художник, якого колись називали «найяскравішим серед французьких колористів та найкращим художником морських сюжетів» [2], запам'ятовується переважно тим, у кого він викладав чи у кого він вчився. Його власна робота, або, мож-

ливо, якийсь незвичайно спокійний стиль життя, схоже, мало що залишили історикам. Значна частина його біографії відновлюється завдяки згадкам про його ім'я іншими, більш активними сучасниками. На жаль, коли справа доходить до того, яким був Ежен Ізабе як людина, ми практично нічого не знаємо.

Ежен Луї Габріель Ізабе народився у Парижі 22 липня 1803 року. Він був сином Жана Батиста Ізабе, талановитого художника-мініатюриста, якому протегували Жозефіна та Наполеон Бонапарт. Відомо, що у Ежена була старша сестра, оскільки на портреті старшого Ізабе 1795 року Франсуа Жерара була дочка. Однак це було єдине свідцтво про неї, яке збереглося. Немає також жодної інформації про матір Ежена та про його особисте сімейне життя [3, р. 29–31].

Ежен їздив до Нормандії зі своїм батьком, письменником Шарлем Нодьє та художником Альфонсом де Кайо, майбутнім директором Лувру. Вважається, що під час цієї поїздки Ежен почав серйозно малювати в Етрета (Нормандія) приблизно у 1820 році. Так він створив деякі малюнки, які були вміщені потім у роботі його батька «Подорож в Італію Жана Батиста Ізабе». У 1824 році Ежен провів деякий час в Гаврі, вивчаючи живопис, а також вперше виставив свої роботи на Салоні. Лише у 20 років він був вже нагороджений своєю першою медаллю першого класу.

Він також буде нагороджений медалями першого класу на Салоні у 1827 та 1855 роках. У 1832 році він був нагороджений орденом Почесного легіону, а у 1852 році став офіцером.

Кар'єра Ізабе на початку отримала поштовх від групи «Товариство аматорів мистецтва» яка між 1816 та 1838 рр. придбала 1200 робіт молодих художників. Вони придбали роботи у Ізабе, Огюста-Ксав'є Лепренса, Жана Антуана Теодора де Гюдена, Річарда Паркса Бонінгтона, Жюля Луї Філіпа Коаньє та інших. Група «Товариство аматорів мистецтва» надавала підтримку молодим художникам, надавала їм можливість продовжувати свої творчі пошуки [3, р. 67–69].

Відомо, що у 1825 р. Ізабе відвідав Англію разом із Еженом Делакруа та Річардом Парксом Бонінгтоном. Перебуваючи там, Ізабе вивчав роботи Вільяма Тернера та інших англійських акварелістів.

Мало свідоцтв про те, як троє художників випадково стали друзями, але приблизно в цей час Ізабе почав розміщувати свої акварелі на білому або світлому фоні — стиль, який можна побачити в творчості Бонінгтона того часу. Ці світлі фони зробили роботу Ізабе кардинально іншою, ніж творчість його колег-французів, які зазвичай використовували темний або чорний фон.

У 1827 році Ізабе повернувся до Нормандії. Він подружився з Полем Уе і вони разом майже весь час віддавали роботі на пленері. Ізабе часто можна було зустріти на пляжі, де він працював над своїми картинами. Ізабе, Уе, Дюма та Чарльз Мозен, як відомо, мешкали в корчмі мадам Озерак у Трувілі, оскільки це забезпечувало їм доступ до пляжів, яких ще не спотворили своєю присутністю натовпи туристів, як на протилежному узбережжі у Брайтоні [3, р. 84].

У 1829 р. Ізабе створює ілюстрації до великого твору «Живописні та романтичні мандри старою Францією», опублікованого Шарлем Нодьє, Альфонсом де Кайо та Ісідором Тейлором. Це була серія книг, присвячених культурним пам'яткам регіонів Франції, яку можна вважати першим серйозним каталогом культурної спадщини країни. Серія виходила з 1820 по 1878 рр.: перший том був присвячений Нормандії (1820), за ним пішли Франш-Конте (1825), Овернь (1829–1833), Лангедок (1837–1844), Пікардія (1835–45), Дофіне (1854), Шампань (1857), Бургундія (1863), остання книга про Нормандію з'явилася у 1878 році. Окремий том серії був присвячений Англії (1845–1846) [4, р. 97–98].

У 1830 році Ізабе запросили в якості королівського художника французької морської експедиції в Алжир. Після повернення портфель акварелей та олій з цієї поїздки був великим, однак погано продавався. Є декілька згадок про призначення Ізабе в цю експедицію, однак, нажаль, не збереглося жодної подробиці про саму поїздку чи приклади його робіт, пов'язані з часом перебування в Алжирі.

Десь на початку 1830-х років, можливо, вже у 1831 році, Ізабе виявив схильність до історичних жанрових картин сцен середньовіччя. Він здавався особливо досвідченим у написанні вишуканого одягу того часу і створив декілька відомих картин, що зображували

прийоми в почесному суді, шлюби, собори та інші теми тієї епохи. Його майстерність у живописному стилі призвела до призначення його одним із придворних живописців Луї-Філіпа.

Як ми вже зазначали, Ежен Ізабе запам'ятався переважно тим, кого він вчив малювати та у кого він викладав. Біографічні відомості про Фріца Хільдебрандта свідчать про те, що він навчався у Ізабе в Парижі у 1844 році. Також його вважають наставником та вчителем Луї Адольфа Герв'є, Йохана Бартольда Йонгкінда, Джорджа Лорінга Браун, Жана Батиста Анрі Дюран-Брагера та Клари Монтальба [4, р. 212].

Один з сучасників Ізабе, художник-мариніст Олексій Петрович Боголюбов залишив дуже цікаві та докладні спомини про події 1857 року, які надають нам можливість відтворити особисті риси та атмосферу творчого життя того часу [1]. «Будучи морським художником, я захопився Гюденом, ходив у його майстерню, але коли побачив картини Ежена Ізабе, то Гюден мені здався патоковим і слабким... Залишалося піти до Ізабе. Я мешкав від нього дуже недалеко. Авеню Фроше було художнім центром північного Парижа. У глибині її стояла величезна липа, і під цією липою після сніданку в хорошу погоду всі художники цієї околиці збиралися покурити, тут точилася жива бесіда, в якій Ізабе був головою [1].

Якось я туди пробрався та стояв віддалік, боязко дивлячись на живого і жвавого Ізабе, маленького, але вкрай енергійного, і долала мене думка, як би з ним зійтись. Мій співмешканець Жіранде його не знав особисто, але дав пораду підійти до нього: „Скажіть, що ви такий, і просите дозволу оглянути його роботи“. Так і сталося. Ізабе прийняв мене дуже ласкаво. Дізнавшись, що я пенсіонер Академії та моряк, став розпитувати про наш флот та під кінець запитав мене, що я тут роблю. „Хочу вчитися, але, право, крім вас не бачу жодного фахівця цієї справи. Не прийміть мене за зухвалу і нав'язливу людину і, якщо можливо, то не відмовте вказати мені, що я повинен робити“. Тут я йому сказав, що маю замовлення писати історію Кримської війни, до якої я зробив етюди на місцях, але просто боюся приступити. Останнє його зацікавило, і він ласкаво сказав мені:

„Дуже буду радий вам бути корисним, приходьте до мене, приносьте ваші роботи, і я завжди дам добру пораду“ [1].

Радість моя була велика. Я притяг до нього мої етюди, говорячи, що хотів би зробити картину до виставки. Він вибрав у мене вид Константинополя і сказав: „Спробуйте зробити цей вид. Придумавши освітлення, складіть та накресліть картину, напишіть ескіз, і я прийду до вас, щоб зробити зауваження“ [1].

Через десять днів до мене прийшов Ізабе. Поглянувши на трьохаршинне полотно, мовчки взяв вугілля і раптом посередині картини на схилі гори жваво накреслив дві гігантські тополі, які разом заповнили краєвид та віддалили Золотий Ріг на незорю далечинь. „Хе-хе, — сказав він протяжно, — це вас лякає? Не бійтеся і продовжуйте. Ескіз ваш фарбами мені дуже подобається. Починайте, і коли підмалюєте, то скажіть“. Ідучи, ще раз глянув на полотно і каже: „У вас в етюдах я бачив цвинтар. Ви його помістите під кипарисами — це буде доречно!“ [1].

За тиждень я до нього зайшов. Він був один, працював над величезною картиною. На бурхливих хвилях плив величезний пароплав. Корма була високо, а з неї на уривках снастей спускалися люди в катер, падали та тонули. Вся корма була зайнята публікою, і чорний дим із полум'ям складали сильну колоритну масу на сірому небі. Рух у фігурах та у всій обстановці був могутній, колорит Ізабе грав тут у всій красі, і я просто очманів, стоячи розкривши рота. „Ну, що ви скажете?“. Я мовчав. „Ну ви моряк, знавець ліній корабля, як ви на це дивитеся?“ [1].

Тут я тільки звернув увагу на корпус судна, підійшов ближче до полотна і відступив назад, мимоволі прикинув палець до ока і все-таки мовчав. „Ну, знайшли щось, не бійтеся, кажіть!“ — „Так, — кажу, — корма у вас не в пропорції з довжиною пароплава, лінії, здається, дуже швидко падають до носа“. — „Хе-хе... так, це правда, мабуть, тільки не ставте багато роботи, зрозумійте, що фігури вже написані“. — „Фігури з корми залишаться всі на місці, так, — кажу я, — і бічні теж не доведеться змінити, тільки корпус судна, і то від половини до кінця“. — „Ну, візьміть кре-

йду і кресліть“. — „Не можу, — була моя відповідь, — дозвольте спочатку намітити вам остов на підлозі майстерні, той же розмір, і коли переконаєтеся, що я правий, тоді і до картини приступимо“. — „Розумно!“ [1].

Відразу, відсунувши картину назад, Ізабе замкнув двері на ключ, велів мені зняти сурдут і почав розбивати зі мною на підлозі пароплав, розміряючи муштабелем величину корми, по якій я викреслив йому по горизонту лінії пароплава. Хвилин через 25 роботу було закінчено. На другий день опівдні всі лінії були виправлені, фігури залишилися майже недоторканими, і картина лише вимагала останніх ударів молодецького пензля великого майстра [1].

З цього часу Ізабе до мене став дуже ласкавим і уважним, часто заходив у майстерню, запрошував мене до себе на домашні вечори, де я познайомився з багатьма сильними художниками того часу.

Звичайно, я тоді не усвідомлював, що доля привела мене жити в Парижі в такій чудовій плеяді художників, якими виявилася тепер ця знаменита школа людей 1830-х років, як її називають французи.

Ось написав я свій „Константинополь“, його прийняли до Салону, порядно помістили. Ізабе був задоволений, хоча лаяв за те, що пишу брудно. Картину, на щастя, купила у мене пані Занодворова (сибірйчка), тож я розбагатів і вільно міг їхати на етюди до Нормандії та Бретані. Ізабе вказав мені два місця — Марло і Дуарнен, де я провів все літо до глибокої осені з моїми товаришами» [1].

Що до його власних робіт, то Ежен Ізабе найбільш відомий своїм морським мистецтвом. Він любив акварелі, але протягом своєї кар'єри робив гравюри та олії. Його часто каталогізують як французького художника-романтика, хоча кілька джерел згадують його як перехідного художника між романтичним та імпресіоністичним періодами — можливо, його співпраця з іншими французькими акварелістами призвела до того, що його творчість зазнала впливу цього сміливого та барвистого стилю.

1. Боголюбов А. П. Записки моряка-художника. Волга. № 2–3. 1996.

URL: http://www.smr.ru/centre/win/books/bogolub_zap

2. Isabey E. URL: <http://www.thefamousartists.com/eugene-isabey>

3. Miquel P. Eugene Isabey: 1803–1886: La Marine au XIXe siecle. Maurs-la-Jolie: de la Martinelle. 1980. Vol. 1. 349 p.
4. Miquel P. Eugene Isabey: 1803–1886: La Marine au XIXe siecle. Maurs-la-Jolie: de la Martinelle. 1980. Vol. 2. 245 p.

Іванько А. А.

Образ Наполеона III у живописі Другої Імперії

Період Другої Імперії у Франції ніяк не можна назвати героїчним, і головний його персонаж, Луї-Наполеон, ніяк не відповідає образу героя. Політичний авантюрист, який силою обставин отримав трон свого великого дядька, став героєм безлічі карикатур, памфлетів, куплетів і навіть оперет. Наприклад, в «Периколі» Ж. Оффенбаха король, що гуляє інкогніто столицею у супроводі хору, що виконує «вшануймо його інкогніто», надзвичайно схожий на Наполеона III, що так само гуляв Парижем і, вважаючи, що його ніхто не впізнає, з вдячністю потискав руки поліцейським агентам в цивільному одязі. Примітно, що ще до початку його царювання деякі пророкували «оперетність» майбутньої Імперії [1, с. 95–96].

Ностальгія за колишньою величчю, за «справжнім» Наполеоном, привела до влади племінника останнього (в імені якого — Шарль-Луї Наполеон — сусідять одразу й Карл Великий, й король-сонце, й імператор французів, що саме по собі дуже кумедно) і забезпечила спочатку президентство, а потім і трон, змусивши Луї намагатися бути справжнім Наполеоном, втім, нічого не вийшло. Однак наполеонівська легенда, яка до 1840-х років вже цілком сформувалася в літературі, живописі і суспільній свідомості, отримала несподіване продовження і нового головного героя, саме героя, бо не-героєм імператор французів, «воскреслий Наполеон» (нехай навіть «retit» за висловом В. Гюго) просто не мав права бути. Грандіозні та насправді героїчні події епохи Консульства та Першої Імперії, що дала своє ім'я цілому художньому стилю, надихнули справжніх майстрів на створення великих шедеврів: біля витоків «бонапартіани» стоять Давид («Перехід через Альпи», «Роздача орлів», «Коронація»), Гро («Зачумлення в Яффі», «Прейсіш-Ейлау», «Наполеон на Ар-